

JOANOT MARTORELL

TIRANT LO BLANC

EDICIÓ I INTRODUCCIÓ DE
VÍCTOR LABRADO
AMB LA COL·LABORACIÓ DE
LLÚCIA CASANOVA

institutió
alfons el magnànim
centre valencià
d'estudis i d'investigació

BIBLIOTECA D'AUTORS VALENCIANS –65

VALÈNCIA, 2018

Col·lecció fundada per
JOAN FUSTER

Dirigida per
ENRIC SÒRIA

Codirigida per
VICENT J. ESCARTÍ

Edició i introducció de
VÍCTOR LABRADO

© De la present edició: Institució Alfons
el Magnànim-CVEI – Diputació de València, 2018

Coberta creada per Arts Gràfiques Soler
Disseny de la col·lecció: FÈLIX BELLA
Guardes: MANUEL BOIX

ISBN: 978-84-7822-743-3

Dipòsit legal: V-3481-2017

Imprés a Martín Gràfic www.martingrafic.com

CAPÍTOL I I 7

COM TIRANT FON ARRIBAT EN CONSTANTINOBLE,
E LES RAONS QUE LO EMPERADOR LI DIX

—No és poca l'alegria que jo tinc de la vostra pròspera venguda, cavaller virtuós, regraciant al benaventurat rei de Sicília lo bon record que ha tengut de la mia molta dolor, car l'esperança que jo tinc en la vostra molta virtut de cavalleria me fa posar en oblit tots los passats mals, coneixent en la vostra bella disposició lo que per relació de moltes gents m'és estat reportat, car lo bé e virtut vostra no pot estar amagada; e mostra's per vós ésser vengut ací a petició de l'animós rei de Sicília, sentint-vos-ne major grat que si per embaixadors e lletres mies fósseu vengut. E perquè tots coneguen lo bon grat que tinc de vós e la molta amor que us porte, de present vos done la capitania imperial e general de la gent d'armes e de la justícia.

E volgué-li dar lo bastó, lo qual era d'or massís, e a l'un cap, d'esmalt, tenia pintades les armes de l'Imperi. Tirant no volgué acceptar lo bastó de la capitania, sinó que donà del genoll en la dura terra e, ab gest humil e afable, li presentà tal resposta:

—La majestat vostra, senyor, no s'agreuge si no he volgut acceptar lo bastó, car, parlant ab vènia e perdó de vostra altesa, jo no só vengut ací ab esforç de cavalleria per poder ofendre a la gran morisma que en lo vostre imperi és, car no som en nombre sinó cent quaranta cavallers e gentilshòmens, tots com a germans en voluntat, no volent nós res usurpar que de dret a nosaltres no sia dat justament, com a la majestat vostra sia notori jo no ésser me-reixedor de tal dignitat ni capitania, per moltes

justes raons: la primera, per jo no saber lo exercici de les armes; la segona, per la poca gent que tinc; la terça, lo gran desheret e injúria que faria al senyor duc de Macedònia, al qual pertany la dignitat mills que no a mi, i en aquesta part estimaria més ésser martre que confessor.

–En la mia casa –dix lo emperador– no pot manar negú sinó lo qui jo volré. Jo vull e man vós siau la tercera persona manant tota la gent d’armes, puix per ma desventura he perdut aquell qui aconsolava la mia ànima; e per la mia indisposició, per la vellea que tinc, no podent les armes portar, done tot mon lloc a vós e no a altri, tant com la mia persona.

Com Tirant véu la voluntat de l’emperador, acceptà lo bastó e la capitania, ensems ab la justícia, e besà-li la mà. Les trompetes e los ministrers, per manament de l’emperador, començaren a sonar e publicaren per tota la ciutat ab imperial crida com Tirant lo Blanc era elet per capità major, per manament del senyor emperador. Com tot açò fon fet, lo emperador se partí del cadafal per tornar al palau, e per força tenien a passar per una bella posada que havien feta abillar, on Tirant ab tots los seus posassen. Dix lo emperador:

–Capità, puix ací som, retraeu-vos en aquesta vostra posada perquè pugua reposar la vostra persona per alguns dies, per lo treball de la mar que sofert haveu. Feu-me tant de plaer que atureu, e lleixau-me anar.

–Com, senyor, un tal defalt presumeix vostra altesa de mi, que jo us deixàs! Que repòs meu és acompanyar la majestat vostra, e fins als inferns vos acompanyaria, quant més fins al palau!

E lo emperador se pres a riure del que Tirant li havia dit. E més li dix Tirant:

–Senyor, faça'm gràcia la majestat vostra que, com siam en lo palau, de dar-me llicència que puga anar a fer reverència a la senyora emperadriu e a sa cara filla, la senyora infanta.

Dix lo emperador que era molt content. Com foren en la gran sala del palau, lo emperador lo pres per la mà e posà'l dins la cambra on era l'emperadriu. E trobaren-la en la següent forma: la cambra era molt escura, sens que no hi havia llum ni claradat neguna, e lo emperador dix:

–Senyora, veu's ací lo nostre capità major, qui ve per fer-vos reverència.

Ella respòs quasi ab veu esmortida:

–Bé sia ell vengut.

Dix Tirant:

–Senyora, per fe hauré a creure aquella qui parla sia la senyora emperadriu.

–Capità major –dix lo emperador–, quisvulla qui tinga la capitania de l'Imperi Grec té potestat d'obrir les finestres, e de mirar-les totes en la cara, e llevar-los lo dol que porten per marit, pare, fill o germà. E així vull jo que useu vós de vostre ofici.

Manà Tirant li portassen una antorxa encesa, e prestament fon fet. Com la llum fon en la cambra, lo capità véu un papalló tot negre. Acostà-s'hi e obrí'l, e véu una senyora vestida tota de drap gros, ab un gran vel negre al cap que tota la cobria fins als peus. Tirant li llevà lo vel del cap, e restà ab la cara descuberta, e vista la cara, ficà lo genoll en terra e besà-li lo peu sobre la roba, e après la mà. I ella tenia en la mà uns paternostres d'or esmaltats; besà'ls e féu-los besar al capità.

Aprés, véu un llit ab cortines negres, e la infanta estava gitada damunt aquell llit, ab brial de setí negra vestida, e cuberta ab una roba de vellut de la mateixa color. Als peus, damunt lo llit, seien una dona e una donzella. La donzella era filla del duc de Macedònia, e la dona havia nom la Viuda Reposada, la qual havia criada a la infanta de llet. Al cap de la cambra véu estar cent setanta dones e donzelles, qui totes estaven ab l'emperadriu e ab la infanta Carmesina. Tirant s'acostà al llit e féu gran reverència a la infanta, e besà-li la mà. Aprés, anà a obrir les finestres. E aparegué a totes les dames que fossen eixides de gran captivitat, per ço com havia molts dies que eren posades en tenebres per la mort del fill de l'emperador. Dix Tirant:

—Senyor, ab vènia e perdó parlant, jo diré a vostra altesa e a la senyora emperadriu, que present és, la mia intenció. Jo veig que lo poble d'aquesta insigne ciutat està molt trist e adolorit per dues raons: la primera és per la pèrdua que l'altesa vostra ha feta d'aquell animós cavaller, lo príncep fill vostre. E la majestat vostra no se'n deu agreujar, puix és mort en lo servei de Déu e per mantenir la santa fe catòlica, sinó que en deveu dar llaors e gràcies a la immensa bondat de nostre senyor Déu, car Ell lo us havia acompanyat e Ell lo us ha volgut llevar, per major bé per a ell, que l'ha col·locat en la glòria de paradís. E d'açò li deveu dar moltes llaors, e Ell, qui és misericordiós e d'infinida pietat, dar-vos ha en aquest món pròspera e llarga vida, e aprés la mort l'eterna glòria, e fer-vos ha vencedor de tots vostres enemics. La segona causa per què estan trists sí és per la gran morisma que es veen molt prop, tement perdre los béns e la vida e, lo menys mal, ésser catius en poder d'infels. Per què la ne-

cessitat requir que l'altesa vostra e de la senyora emperadriu façau la cara alegre a tots los qui us veuran, per aconsolar-los de la dolor en què posats són, perquè prenguen ànimo en virilment batallar contra los enemics.

–Lo capità dóna bon consell –dix lo emperador–. E jo vull e man que de continent, així hòmens com dones, tots lleixen lo dol.

Dient lo emperador tals o semblants paraules, les orelles de Tirant estaven atentes a les raons, e los ulls, d'altra part, contemplaven la gran bellea de Carmesina. E per la gran calor que feia, perquè havia estat ab les finestres tancades, estava mig descordada, mostrant en los pits dues pomes de paradís que crestallines parien, les quals donaren entrada als ull de Tirant, que d'allí avant no trobaren la porta per on eixir, e tostemps foren apresonats en poder de persona lliberta, fins que la mort dels dos féu separació. Mas sé-us bé dir, certament, que los ulls de Tirant no havien jamés rebut semblant past, per moltes honors e consolacions que s'hagués vistes, com fon sol aquest de veure la infanta.

Lo emperador pres per la mà a sa filla Carmesina e tragué-la fora d'aquella cambra, e lo capità pres del braç a l'emperadriu, e entraren en una altra cambra molt ben emparamentada, e tota a l'entorn hestoriada de les següents amors:

CAPÍTOL I I 8

COM TIRANT FON FERIT EN LO COR
AB UNA FLETXA QUE LI TIRÀ LA DEESSA VENUS
PERQUÈ MIRAVA LA FILLA DE L'EMPERADOR

De Floris e de Blanxesflors, de Tisbe e de Píramus, d'Eneas e de Dido, de Tristany e d'Isolda, e de la reina Ginebra e de Lançalot, e de molts altres, que totes llurs amors de molt subtil e artificial pintura eren divisades. E Tirant dix a Ricard:

—No creguera jamás que en aquesta terra hagués tantes coses admirables com veig.

E deia-ho més per la gran bellea de la infanta. Emperò aquell no ho entés. Tirant pres llicència de tots e anà-se'n a la posada, entrà-se'n en una cambra e posà lo cap sobre un coixí als peus del llit. No tardà molt que li vengueren a dir si es volia dinar. Dix Tirant que no, que lo cap li dolia. E ell estava ferit d'aquella passió que a molts engana. Diafebus, que véu que Tirant no eixia, entrà en la cambra e dix-li:

—Capità senyor, prec-vos per amor mia que em digau lo vostre mal quin és, car, si per mi vos porà ésser donat algun remei, ho faré ab molt bona voluntat.

—Cosí meu —dix Tirant—, lo meu mal a present no fretura vós saber-lo, e jo no tinc altre mal sinó de l'aire de la mar, qui m'ha tot comprés.

—Oh, capità! ¿E de mi vos voleu cobrir, que, de tots quants mals e béns haveu tenguts, jo en só estat arxiu, e ara de tan poca cosa me bandejau de vostres secrets? Digau-m'ho, jo us clam mercé, e no em vullau amagar res que de vós sia.

—No vullau més turmentar la mia persona —dix Tirant—, que jamás sentí tan greu mal com lo que

ara sent, que em farà venir prest a mort miserable o a glòria reposada, si Fortuna no m'és contrària, car la fi de totes aquestes coses és dolor per aquella amor qui és amarga.

E girà's de l'altra part, de vergonya, que no gosà mirar a Diafebus en la cara, e no li pogué eixir altra paraula de la boca, sinó que dix:

–Jo ame.

Acabant-ho de dir, dels seus ulls destil·laren vives llàgremes, mesclades ab sanglots e sospirs. Diafebus, veent lo vergonyós comport que Tirant feia, conegué la causa per què Tirant reprenia a tots los de son llinatge, e encara a aquells ab qui tenia amistat: «com venia cas que parlaven d'amors, ell los deia: “Bé sou folls tots aquells qui amau. ¿No teniu vergonya de llevar-vos la llibertat e de posarla en mans de vostre enemic, qui us lleixa ans perir que haver-vos mercé?”, faent de tots una gran bur-la... Emperò, jo veig que ell és vengut a caure en lo llaç en lo qual humana força no basta a resistir». E pensant Diafebus en los remeis que a tal mal se requiren, ab gest piadós e afable féu principi a un tal parlar:

CAPÍTOL I I 9

RAONS DE CONHORT QUE FA DIAFEBUS A TIRANT
PERQUÈ EL VEU PRES AB LO LLAÇ D'AMOR

–Natural condició és a la natura humana amar, car diu Aristòtil que cascuna cosa apeteix son semblant. E encara que a vós aparega dura cosa e estranya ésser subjugat al jou d'amor, podeu verdaderament creure que no és en potència de negú poder-hi re-

sistir. Per ço, capità senyor, tant com lo home és més savi, tant deu més ab discreció cobrir los naturals moviments e no manifestar defora la pena e dolor que combat la sua pensa, car la bondat de l'home apar que, caigut per contraris casos, sàpia sostenir les adversitats d'amor ab virtuós ànimo. Per què alegrau-vos e davallau d'aqueix lloc de pensaments on vós sou assegut; e lo cor vostre manifeste alegria, puix bona sort vos ha portat que en tan alt lloc hajau més vostre pensament. E vós d'una part e jo d'altra, porem donar remei a la vostra novella dolor.

Com Tirant véu lo bon conhort que Diafebus li dava, restà molt aconsolat. Llevà's empeguit de vergonya e anaren-se a dinar, lo qual tenien de molta singularitat, per ço com lo emperador lo havia tramés. Emperò, Tirant menjà molt poc de la vianda e begué molt de les sues llàgremes, coneixent ab viva raó que era pujat en més alt grau que no devia. Emperò, dix:

–Puix aquesta qüestió ha hagut principi en aquest dia, quan a Déu serà placent que poré obtenir victoriosa sentència?

Tirant no pogué menjar. E los altres se pensaven que per lo treball de la mar estava destemprat. E per la molta passió que Tirant tenia, llevà's de taula e posà's dins una cambra, acompanyat de molts sospirs, car vergonya, per temor de confusió, li feia passar aquell treball. E Diafebus ab los altres li anaren a tenir companyia, fins a tant que ell volgué un poc reposar.

Diafebus pres ab si una altre cavaller e feren la via del palau, no ab cor de veure lo emperador, mas per veure les dames. Lo emperador estava en una finestra assegut. Véu-los passar, tramés-los a dir que pujassen lla on ell era. Diafebus ab l'altre pujaren

en les cambres on lo emperador era ab totes les dames. Lo emperador li demanà què era del seu capità, e Diafebus li dix que estava un poc enutjat. E com ho sabé, desplaqué-li molt e manà que los seus metges lo anassen de continent a visitar. Com los metges foren tornats, feren relació a l'emperador com estava molt bé, que no era estat lo seu mal sinó mutació dels aires indigests. Lo magnànim emperador pregà a Diafebus li recitàs totes les festes que en Anglaterra s'eren fetes en les bodes del rei ab la filla del rei de França, e de tots los cavallers qui armes havien fetes, e quals eren estats los vencedors del camp.

—Senyor —dix Diafebus—, a molta gràcia e mercé hauria a la majestat vostra jo no hagués a dir aquestes coses, per ço com no volria que vostra altesa hagués a pensar, per jo ésser parent de Tirant, li hagués a donar llaor neguna, sinó així com realment és passat. E per major seguretat que la majestat vostra no tinga de creure lo contrari, jo tinc ací tots los actes signats de la pròpia mà del rei, e dels jutges del camp, e de molts ducs, comtes e marquesos, de reis d'armes, d'herauts e porsavants.

Lo emperador lo pregà que els hi fes portar en lo instant, que ell recitaria les coses. Diafebus hi tramés, e après recità llargament a l'emperador totes les festes per ordre així com eren estades fetes, e per semblant les armes. Après, llegiren tots los actes e veren per obra Tirant ésser lo millor cavaller de tots. Molta fon la consolació que lo emperador hi pres; e molt major la de sa filla Carmesina e de totes les dames, qui estaven ab gran devoció escoltant les singulars cavalleries de Tirant. Après, volgueren saber lo casament de la infanta de Sicília e la lliberació del gran mestre de Rodas. Com totes les coses

foren explicades, lo emperador se n'anà per tenir consell, lo qual cascun dia acostumava tenir de matí, mitja hora; e après vespres, una hora. E Diafebus volgué'l acompanyar, e lo valerós senyor no ho volgué, sinó que dix:

–Cosa acostumada és que, los cavallers jóvens, llur delit és estar entre les dames.

Ell se n'anà e Diafebus restà, e parlaren de moltes coses. La infanta Carmesina suplicà a l'emperadriu, sa mare, que passassen en una altra sala perquè es poguessen un poc espariar, car molt temps havia que estaven tancades per lo dol del germà. Dix l'emperadriu:

–Ma filla, vés on te vulles, que jo só contenta.

Passaren tots en una gran sala molt maravellosa, tota obrada de maçoneria per art de molt subtil artífici, totes les parets de jaspis e de pòrfirs de diverses colors, llavorades imatges que faïen admirar als miradors. Les finestres e les colones eren de pur cristall, e lo païment, lo qual era fet tot a centells, qui llançava molt gran resplandor. Les imatges de les parets divisaven diverses històries de Beors, e de Perceval, e de Galeàs com complí l'aventura del Siti Perillós; e tota la conquesta del Sant Greal s'hi demostrava. La subirana cuberta era tota d'or e d'atzur, e entorn de la cuberta eren les imatges, totes d'or, de tots los reis de cristians, cascú ab sa bella corona al cap e, en la mà, lo ceptre; e dejús los peus de cascun rei havia un permòdol en lo qual havia un escut en què estaven figurades les armes del rei; e lo seu nom en lletres llatines se manifestava. Com la infanta fon en la sala, apartà's ab Diafebus un poc de les sues donzelles, e començaren a parlar de Tirant. Diafebus, qui véu tan bona disposició,

que la infanta parlava de Tirant ab tanta voluntat, pres-se a dir:

—Oh, quanta glòria és per a nosaltres haver travessada tanta mar, e ésser atesos ab salvament al port desitjat de nostra beatitud! E per gràcia especial havem obtés que los nostres ulls hagen vista la més bella imatge d'humana carn que, de nostra mare Eva ençà, sia estada, ni crec que jamás serà: complida de totes les altes gràcies e virtuts, gràcia, bellea, honestat, e dotada de saber infinit. E no em dol dels treballs que soferts havem, ni los qui són per a venir, per haver trobada vostra majestat, qui és mereixedora de senyorejar l'univers món; e en açò no s'hi deu entendre sinó vostra altesa. E tot lo que he dit ni diré, preneu-ho com de servidor afectat, e estotjau-ho dins los llocs més secrets de la vostra ànima, com aquell famós cavaller de Tirant lo Blanc sia vengut per sola fama, oint recitar de vostra celsitud tots los béns e virtuts que per natura podien ésser comunicats a un cos mortal. E no pense la vostra altesa que siam venguts per les amonestacions del valerós rei de Sicília, ni menys per les lletres de l'emperador, pare vostre, qui ha tramés al rei de Sicília, ni pense vostra celsitud que siam venguts per experimentar les nostres persones en fet d'armes, com ja les teníem molt bé experimentades; ni menys per la bellea de la terra, ni per veure los imperials palaus, car les cases pròpies de nosaltres, qualsevulla d'aquelles, estaria bé per temple d'oració, tan grans e tan belles són, e cascú de nosaltres presumeix ésser un petit rei en sa terra. E pot creure la celsitud vostra que la venguda de nosaltres, no és estada altra causa, sinó per veure e servir vostra majestat. E si guerres ni batalles se fan, tot serà per amor e contemplació vostra.

–Oh trista de mi! –dix la infanta–. E què és lo que em dieu? Poré jo gloriejar-me que, per amor de mi, siau tots ací venguts, e no per amor de mon pare?

–Sobre açò poria jo fer salva ma fe –dix Diafebus–, com Tirant, qui ens és germà e senyor de tots, nos pregà que volguéssim venir ab ell en aquesta terra, e li volguéssim fer tanta d'honor, perquè poguéssim veure la filla de l'emperador, la qual ell desitjava més veure que a tot lo restant del món. E de la primera vista que de vostra altesa ha hagut, tant és lo grat que té de vostra excel·lència que ha dat del cap en lo llit.

Com Diafebus presentava aquestes coses a la infanta, ella estava alienada e posada en fort pensament, que no parlava, e mig fora de record, e la sua angèlica cara mudant de diverses colors, car la femeníl fragilitat l'havia compresa, que no podia parlar; car amor d'una part la combatia, e vergonya d'altra part la'n retraïa. Amor l'encenia en voler lo que no devia, mas vergonya lo hi vedava per temor de confusió. En aquest instant vengué l'emperador e cridà a Diafebus, perquè li plaïa molt lo seu comport, e parlaren de moltes coses fins a tant que lo emperador volia sopar. Pres llicència d'ell e acostà's a la infanta, e dix-li si la majestat sua li manava res que fes.

–Sí –dix ella–. Preniu abraçars de mi, estotjau-ne per a vós, e feu-ne part a Tirant.

E Diafebus s'hi acostà e féu lo que ella li havia manat. Com Tirant sabé que Diafebus era anat al palau e que parlava ab la infanta, estava ab lo major desig del món que vingués, perquè pogués saber noves de sa senyora. Com ell entrà per la cambra, Tirant se llevà del llit, e dix-li:

–Lo meu bon germà, quines noves me portau de la qui és en virtuts complida e té la mia ànima encativada?

Diafebus, veent l'estrema amor de Tirant, abraçà'l de part de sa senyora, e recità-li totes les raons que havien passades. Tirant restà més content que si li hagués donat un regne, e pres en si molt gran esforç, que menjà bé e s'alegrà, desitjant quan vendria lo matí perquè la pogués anar a veure.

Com Diafebus fon partit de la infanta, ella restà en molt fort pensament, que li fon forçat de llevar-se del costat de son pare i entrar-se'n en la sua cambra. La filla del duc de Macedònia havia nom Estefania, que era donzella que la infanta tenia en molt gran amor, per ço com s'eren criades de poca edat ensems, no havent més temps l'una que l'altra. Com véu que la infanta se n'era entrada en la cambra, llevà's prestament de taula e anà-li detràs. Com fon ab ella, la infanta li recità tot lo que Diafebus li havia dit, e l'extrema passió que passava per l'amor de Tirant:

–E dic-te que més m'ha contentat la vista d'aquest home tot sol que de quants n'he vists en lo món. És home gran e de singular disposició, e mostra bé en lo seu gest lo gran ànimo que té; e les paraules, que de la sua boca ixen acompanyades de molta gràcia. Veig-lo cortés e afable més que tot altre. E doncs, tal com aquest, qui no l'amarà? E que sia vengut ací més per amor mia que de mon pare! Certament jo veig lo meu cor molt inclinat a obeir a tots sos manaments. E a mi par, segons los senyals, que aquest serà la vida e conservació de la mia persona.

Dix Estefania:

—Senyora, dels bons, deu hom triar lo millor, e sabudes les cavalleries singulars que aquest ha fet, no és dona ni donzella en lo món que de bon grat no el degués amar e subjugar-se a tota sa voluntat.

Estant en aquestes delitoses raons, vengueren les altres donzelles e la Viuda Reposada, que tenia gran part ab Carmesina per la raó, ja dita, que l'havia de llet criada, e demanà'ls de què parlaven. Dix la infanta:

—Nosaltres parlam de què ens ha recitat aquell cavaller de les grans festes e honors que feren en Anglaterra a tots los estrangers que s'hi trobaren.

E parlant d'aquestes coses e d'altres així passaren la nit, que poc ni molt la infanta no dormí. E l'endemà, Tirant se fon vestit ab un manto d'orfebreria. La devisa era tota de garbes de mill, e les espigues eren de perles molt grosses e belles, ab un mot brodat en cascuna quadra del manto qui deia: *Una val mill e mill no valen una*. E les calces e lo capiró, lligat a la francesa, d'aquella devisa mateixa. E en la mà portava lo bastó d'or de la capitania. Tots los altres de la sua parentela s'abillaren molt bé de brocats e de sedes e d'argenteria, e així abillats anaren tots al palau. Com foren a la porta major, veren allí una singular cosa de gran admiració: que a cascun llindar de la porta, de part de dins, a l'entrant de la plaça, havia una pinya tota d'or, d'altària d'un home, e molt grosses, que cent hòmens no les porien alçar; les quals en temps passat havia fetes fer lo emperador en lo temps de la prosperitat, per una gran magnificència. Entraren dins lo palau e trobaren molts onsos e lleons ab cadenes d'argent molt grosses, que estaven lligats. Pujaren alt en una gran sala, tota obrada d'alabaust.

Com lo emperador sabé que lo seu capità era vengut, manà que el deixassen entrar. E trobà'l que es vestia, e sa filla Carmesina qui el pentinava, e après li donà aiguamans, car cascun dia ho acostumava de fer. E la infanta estava en gonella d'orfebreria, tota llavorada d'una herba que ha nom amorval, e ab lletres brodades de perles que entorn eren, e deia lo mot: *Mas no a mi*. Com lo emperador se fon acabat de vestir, dix a Tirant:

–Digau-me, capità: quin era lo mal que ahir la vostra persona sentia?

Dix Tirant:

–Senyor, la majestat vostra deu saber que tot lo meu mal és *de mar*, car los vents d'aquesta terra són més prims que los de ponent.

Respòs la infanta ans que lo emperador parlàs:

–Senyor, *la mar* no fa mal als estrangers si són aquells que ésser deuen, ans los dóna salut e llonga vida –mirant tostemps en la cara a Tirant, sotsrient-se perquè Tirant conegués que ella lo havia entés.

Lo emperador ixqué de la cambra ab lo capità, parlant, e la infanta pres a Diafebus per la mà e detingué'l, e dix-li:

–De les paraules que em digués ahir, no dormí en tota la nit.

–Senyora, voleu que us diga? Nostra part n'havem haguda. Emperò, molt reste aconsolat com haveu entés a Tirant.

–E com pensau vós –dix la infanta– que les dones gregues sien de menys saber ni valor que les franceses? En esta terra bé sabran entendre lo vostre llatí per escur que el vullau parlar.

–Per ço, senyora, és major glòria per a nosaltres –dix Diafebus– practicar ab persones qui sien molt enteses.

—Per avant ho veureu —dix la infanta— en lo practicar, e veureu si coneixerem les vostres passades.

La infanta manà que vengués Estefania ab altres donzelles per tenir companyia a Diafebus, e prestament ne vengueren moltes. Com la infanta lo véu ben acompanyat, entrà-se'n dins la sua cambra per acabar-se de vestir. Tirant, en aquest espai, hagué acompanyat a l'emperador a la gran església de Santa Sofia, deixà'l dient hores, i ell tornà al palau per acompanyar a l'emperadriu e a Carmesina. Com fon en la gran sala, trobà allí son cosí Diafebus enmig de moltes donzelles, lo qual los estava recitant les amors de la filla del rei de Sicília e de Felip. E Diafebus era tan domèstic e tan pràctic entre les donzelles com si tota sa vida fos criat entre elles. Com veren entrar a Tirant, totes se llevaren de peus e digueren-li que ell fos lo benvengut. Feren-lo seure enmig d'elles e parlaren de moltes coses.

Ixqué l'emperadriu tota de vellut burell vestida. Apartà's ab Tirant e demanà-li de son mal, e Tirant li dix que ja estava molt bé. No tardà molt que la infanta ixqué vestida ab una roba del seu mateix nom, forrada de marts gebelins, fesa a costats, ab mànega uberta; e al cap portava una petita corona sobre los cabells, ab molts diamants e robins e pedres de gran estima. Bé mostrava lo seu agraciament, ab la bellea infinida, que era mereixedora de senyorejar, del món, totes les altres dames, si la Fortuna li hagués volgut ajudar. Tirant pres del braç a l'emperadriu, per ço com era capità major, e preceïa a tots los altres, car aquí havia molts comtes e marquesos, hòmens de gran estat; e volgueren prendre a la infanta del braç, i ella dix:

–No vull negú vaja prop de mi sinó mon germà Diafebus.

E tots la deixaren e aquell la pres. Mas sap Déu que Tirant estimara més estar prop de la infanta que no prop de l'emperadriu. E anant a l'església, dix Diafebus a la infanta:

–Mire vostra altesa, senyora, los esperits com se senten.

Dix la infanta:

–Per què ho dieu?

–Senyora –dix Diafebus–, per ço com vostra excel·lència s'és vestida de gonella de xaperia brodada de grosses perles, e lo cor sentit de Tirant porta lo que li fa mester. Oh, com me tendria per benaventurat si jo podia fer que aquest manto jo el pogués fer estar sobre aquesta gonella!

E perquè anaven molt prop de l'emperadriu, pres del manto de Tirant. E Tirant, com sentí tirar del manto, detingué's un pas atràs; e aquell posà'l sobre la gonella de la infanta, e dix:

–Senyora, ara està la pedra en son lloc.

–Ai, trista! Sou tornat foll o haveu del tot perdut lo seny? Tan poca vergonya teniu que, en presència de tantes gents, dieu tals coses? –dix la infanta.

–No, senyora, que negú no ho ou, ni ho sent ni ho veu –dix Diafebus–. E jo sabria dir lo paternòster al revés, que negú no l'entendria.

–Certament jo crec –dix la infanta– que vós haveu après en l'escola d'honor, lla on se llig d'aquell famós poeta Ovidi, lo qual en tots sos llibres ha parlat tostemps d'amor verdadera. E qui fa son poder d'emitir al mestre de la ciència, no fa poc. E si vós sabésseu en qual arbre se lleva amor e honor, e sabésseu la pràctica d'esta terra, com seríeu home de bona ventura!

Acabades aquestes raons, foren a l'església. L'emperadriu entrà dins la cortina, e la infanta no hi volgué entrar, dient que faïa gran calor; e no ho faïa sinó perquè pogués mirar a tot son plaer a Tirant. E Tirant posà's prop lo altar ab molts ducs e comtes que hi havia. E tots li donaren la honor que estigués primer, per esguard de l'ofici que tenia. E ell tostemp acostumava oir la missa agenollat. Com la infanta lo véu ab los genolls en terra, pres un coixí de brocat d'aquells que ella tenia allí, e donà'l a una de les sues donzelles, que el portassen a Tirant. E lo emperador qui véu fer aquella gentilea a sa filla, pres-hi molt gran plaer. Com Tirant véu lo coixí, que la donzella lo hi adobà perquè s'agenollàs, llevà's de peus e féu gran reverència de genoll a la infanta ab lo capiró fora del cap.

No penseu que en tota aquella missa la infanta pogués acabar de dir ses hores, mirant a Tirant e a tots los seus, molt ben vestits e abillats a la francesa. Com Tirant hagué molt bé contemplada la bellea singular de la infanta, e lo seu enteniment discorregué fantasiant quantes dones e donzelles ell en son record haver vistes, e dix que jamás havia vista, ni esperava de veure, una altra tal qui fos dotada de tants béns de natura com aquesta, car aquesta resplandia en llinatge, en bellea, en gràcia, en riquesa, acompanyada d'infinít saber, que més se mostrava angèlica que humana. E mirant la proporció que la sua femenil e delicada persona tenia, mostrava que natura havia fet tot lo que fer podia, que en res no havia fallit quant al general, e molt menys en lo particular; car estava admirat dels seus cabells, qui de rossor resplandien com si fossen madeixes d'or, los quals per eguals parts departien una clenxa de blancor de neu, passant per mig del cap.

E estava admirat encara de les celles, que paria fossen fetes de pinzell, llevades un poc en alt, no tenint molta negror d'espessura de pèls, mas estant ab tota perfecció de natura. Més estava admirat dels ulls, que parien dues esteles redones, relluïnts com a pedres precioses; no pas girant-los vigorosament, mas refrenats per graciosos esguards, parien que portassen ab si ferma confiança. Lo seu nas era prim e afilat, e no massa gran ni poc, segons la lindesa de la cara, que era d'estrema blancor de roses ab lliris mesclada. Los llavis tenia vermells com a coral e les dents molt blanques, menudes e espesses, que parien de cristall. E estava més admirat de les mans, que eren d'estrema blancor e carnudes, que no s'hi mostrava os negú, ab los dits llargs e afilats, les ungles canonades e encarnades, que mostraven portar alquena, no tenint en res negun default de natura.

Com fon la missa dita, tornaren al palau per lo ordre mateix, e Tirant pres comiat de l'emperador e de les dames, e tornà-se'n a sa posada ab tots los seus. Plegant a la posada, se n'entrà en la cambra e llançà's sobre lo llit, pensant en la gran bellea que la infanta posseïa, e lo seu gest tan agraciat li féu tant augmentar lo seu mal que, d'una pena que sentia, llavors ne sentí cent, acompanyat de molts gemecs e sospirs. Diafebus entrà en la cambra, e véu estar a Tirant en molt trist e adolorit continent. Dix-li:

—Senyor capità, vós sou lo més descominal cavaller que jo haja vist de ma vida. Així com altres farien festa de nou lliçons, de sobres d'alegria d'haver vista sa senyora; e les festes e honors que us ha fet, més que a tots quants grans senyors hi havia, e trametre-us lo coixí de brocat, lo qual se llevà e

tramés-lo a vós, ab tanta gràcia e amor que ho féu, en presència de tots, quant deuríeu restar lo més gloriós home del món, e vós feu tot lo contrari ab molt gran desordre, que mostrau ésser fora de tot record.

Veent Tirant lo conhort que Diafebus li faïa, ab veu dolorosa li dix:

CAPÍTOL I 20

LAMENTACIÓ D'AMOR QUE FA TIRANT

—L'estrema pena que la mia ànima sent és com ame e no sé si seré amat. Entre tots los altres mals que sent, aquest és lo qui més m'atribula. E lo meu cor és tornat més fred que gel, com esperança no tinc d'aconseguir lo que desitge, per ço com la Fortuna tostemp és contrària als qui bé amen. ¿E no sabeu vós que, en quants fets d'armes me só trobat, jamás negú no m'ha pogut sobrar ni véncer? E una sola vista d'una donzella m'ha vençut e més per terra, que no he tengut contra ella resistència neguna. E si ella m'ha fet lo mal, de qual metge puc esperar medecina? Qui em pot dar vida o mort o vera salut si no ella? Ab quin ànimo ni ab qual llengua parlar poré, que la puga induir e moure a pietat?, com sa altesa m'avança en totes coses, ço és: en riquea, en noblea e en senyoria. E si amor, qui té equal balança, qui iguala les voluntats, no inclina lo seu cor alt e generós, jo só perdut, car a mi par que totes les vies qui em poden dar remei de salut me són tancades; per què no sé quin consell prenga a la mia fort desventura.